

288 / 49 / 2 öe

11-687/1. 59

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának
Budapest.

Mint az MSzMP tagja kommunista kötelességemnek érzem ,
hogy a Párt tudomására hozzam, hogyan látom ma utolsó három éves
tevékenységemet, hol látok ebben olyan hibákat, melyekkel szembe
kell nézmem s melyeket ki kell javítanom.

Kérdezhetnék, és joggal, hogy miért nem előbb fordultam
a Központi Bizottsághoz vagy egyéb pártszervekhez? Részben azért,
mert csak fokozatosan jöttem rá hibáimra és egészen az utóbbi
időkig ezek teljes mélységükben nem világosodtak meg előttem. Nagy
segítség volt hibáim felismerésében, hogy ezt az utolsó esztendőt
középiskolában töltöttem, ahol a kis pártcsoport áldozatos hétköz-
nap munkájában egész kézzelfogható valóságában tárultak elém azok
a nehéz feladatok, melyeket a kommunistáknak hazánkban meg kell
oldaniok s így volt alkalmam elszégyelni magamat azokon az ideo-
logiai nüansz-fenntartásokon, melyek ebben a lényeges közös harcban
egy időben meggátoltak. - Nehezítette hibáim felismerését, hogy ezt
gyakran olyanok követelték tőlem, akik az ellenforradalom idején
éppen nem párthűen viselkedtek. Kispolgári magatartás volt ezért
ettől viszolyognom, hiszen hibáim beismerésével nem egy-két ember-
nek, hanem a pártnak és saját kommunista lelkiismeretemnek tarto-
zom. - Végül, egy ideig azt reméltem, hogy felsőbb pártszerveim
maguk fognak hibáimra rámutatni s így nem hagynak egyedül a velük
való vivódásban. Miután erre hiába vártam, most már tovább nem
várhatok.

Szeretném politikai hibáimnál kezdeni. Mindenek előtt:

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

294

az 1956-os évben rendkívül alábecsültem az ellenforradalmi veszélyt. Ugy láttam, hogy egyenlőre a főprobléma a régi hibák leküzdése s csak ez után kerülhet sor a feltámadt jobboldal elleni harcra. Nem vittem át gyakorlati térre azt a helyes elvet, hogy a kétfrontos harcot mindig együtt és egyszerre kell vívni, s hogy hazánkban az ellenforradalmi polgári restauráció a főveszély. A kitört ellenforradalom csattanósan cáfolta meg álláspontomat. Mégsem vontam le belőle a szükséges következtetéseket. Az ellenforradalom leverése után éppen úgy jobban féltem a régi hibák feléledésétől, mint az ellenforradalmi revizionizmustól.

Magát az ellenforradalmat is egy ideig helytelenül értékeltem. Leverése előtt, igaz, tisztában voltam ellenforradalmi jellegével és legfőbb célkitűzéssel a kommunista párt újjászervezését tartottam, de leverése után részben lakkirozni kezdtem - bizonyos ideig még egy forradalmi szakaszról is beszéltem, - másrészt úgy véltem, hogy belső erőből is le lehetett volna verni. Ez a politikai alapmagatartás volt az oka, hogy nem vettem aktívan részt a párt megszervezésének nehéz napjaiban s az objektív felülállás pózát öltöttem magamra olyan időben, mikor minden emberre szükség volt. Március lett, mire eljutottam odáig, hogy lássam, a párt lényegében helyes politikát folytat és a pártban van a helyem. Ez a felismerés és a pártba való belépésem azonban koránt sem jelentette minden hibám felszámolását.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Mindenek előtt azért nem, mert a XX. kongresszussal lezárt történelmi korszak hibái számomra is nagy megrázkódtatást okoztak. Ezek a hibák nemcsak politikai, hanem elméleti kérdéseket is felvetettek, melyekkel, mint marxista filozofusnak, szembe kellett néznem. Igaz, tudtam, hogy e hibák egy része legalább történelmileg,

sz ükségszerű volt s hogy történelmileg végérvényesen túlléptünk rajtuk. Mégis páni félelemmel rettegetem a régi hibák felujulásától, s ha eszemmel tudtam is, hogy nem ismételjük meg őket, lelkem mélyén nem bíztam ebben eléggé és ezt többször baráti társaságban kifejezésre is juttattam. A régi hibák felujulásától való páni félelem érzéketlenné és gyakran teljesen védtelenné tett a revizionista érveléssel szemben. Ugyanennek következményeképpen egyetem^{en}i munkámban is számos hibát követtem el. Nem szögeztem le hallgatóim előtt egyértelműen revizionizmus-ellenes álláspontot az egyes konkrét elméleti és gyakorlati kérdésekben. Részben, mert magam sem alakítottam ki ilyen álláspontot, másrészt, mert ott, ahol konkrétan a revizionizmus ellen harcoltam is, mégis kerültem a "revizionizmus" szóhasználatot nehogy a dogmatizmus hibájába vagy akár gyanujába kerüljek. Így a marxizmust pusztán elméleti tudományként kezdtem kezelni, melyet a napi politikai harcoktól távol lehet tartani, sőt, csak így lehet megőrizni. Bizonyos, hogy így a párt harcainak szélére sodródtam, ahelyett, hogy benne maradtam volna a fősodrában. Ezzel bizonyos alkalmat adtam arra - bár konkrét esetről nem tudok, - hogy ellenzéki elemek nevemből zászlót csináljanak.

Még egy politikai hiba vonult végig egész pályafutásomon. Ez a pártmunkások lebecsülése. Miután éppen a párt jóvoltából volt alkalmam arra, hogy egész időmet tanulásnak szenteljem, gyakran felülről kezeltem olyan elvtársakat, akik, ha esetleg kevesebb filozofiatörténeti munkát olvastak is, de mindig egész tevékenységüket a párt mindennapi munkájának szolgálatába állították. Az ellenforradalom napjaiban nagyon is éreztem ennek a magatartásnak helytelenségét, de a közös veszély múltán régi hibám felujult.

Anatol France szavaival szeretném kifejezni azt, amit ma erről a kérdésről gondolok: "A politika legyen a legjobbak része, minthogy ez a legjobbak rész... Nem ismerek ostobább gőgöt, mint a teoretikusokét, akik, miután nem tesznek semmit, felsőbbrendűeknek hiszik magukat azoknál, kik mindent csinálnak."

Politikai hibáim közé tartozik, hogy hosszabb-rövidebb ideig vak voltam ellenforradalmárokká vált volt barátaimmal szemben. Mészáros Istvánnal például csak akkor szakítottam meg - igaz, nem nagyon gyakori - levélváltásomat, mikor tudomásomra jutott, hogy elvállalta a disszidens írószövetség titkárságát, tehát, mikor árulóvá válása nyilvánvalóvá lett. Politikai hibám volt az is, hogy túl gyakran és túl sok helyen beszéltem arról, amiben hibát láttam, mindennek előtt vélt és valóságos személyes sérelmeimről.

Most szeretnék rátérni ideológiai hibáimra. Megjelent munkáimban ilyen hibákat mai szememmel sem tudok felfedezni. Kosztolányi könyvem világosan és egyértelműen a polgári értelmiség jellemtelensége, köpenyegforgatása ellen irányult. Elemzésem az ellenforradalom előtt, alatt és után, sajnos, túl sok alátámasztást is kapott. A polgári ideológusok ezt a könyvet így is fogták fel és ezért is fogadták ellenszenvvel. Kiss Elvtárs tévesen vonatkoztatott egyes részleteket az ellenforradalom helytelen megítélésére, minthogy a könyvet még 1956 januárjában adtam le a kiadónak.

Koránt sem ilyen problémáiban az egyetemen kiadott etika jegyzetem. Egyetemi előadásaimat a már fent jelzett lelkiállapotban tartottam s így természetes, hogy ennek az elvontabb ideológiai kérdések megoldásában is mutatkozott negatív hatása. Hozzáteszem, hogy akaratlanul. A hibákat / pl. az érdek-fogalom meg-

határozásában, cselekvés és megismerés viszonyának kérdésében, az erkölcsi választás megfogalmazásában, az államelmélet egyes problémáinak megítélésében / az tette lehetővé, hogy tulhangsúlyoztam a morális szempontokat, egyes erkölcsi elveket elvonatkoztattam konkrét megjelenési formáitól, elsősorban konkrét osztálytartalmuktól. Hibáim egy részét részben magamtól, részben Bródy elvtárs kritikája alapján már felfismertem és tavaly az egész anyagot újra teljesen átírtam. Most azonban úgy látom, hogy maradt még benne jócskán javítanivaló. -Egész alapmagatartásomra jellemző volt az is, hogy jegyzetemben alig hoztam pozitív példát a szocializmus és kommunizmus építésének problemaköréből. Ma ezen is szívesen segítenék, annál is inkább, hiszen a XXI. kongresszus számos, eddig rendelkezésünkre nem álló anyagot és elméleti megfogalmazást adott a szocializmus kommunizmusba való átmenetének korszakáról, s a mi pártkongresszusunk bizonytal fog adni ilyen anyagot magyar vonatkozásban is.

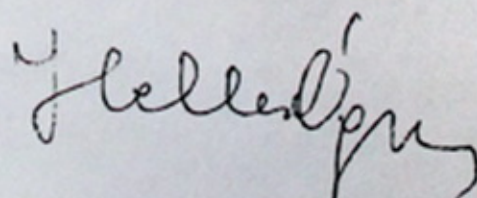
Mult esztendő telén írtam meg kis könyvem a szociáldemokrata etikáról, melyben konkrétan harcolok a revizionizmus és annak az etikában való megnyilvánulása ellen. Azon problémák megoldása, melyeket megoldani a II. Internationale teoretikusainak nem sikerült, csak a marxizmus-leninizmus alapján lehetséges s ezt igyekeztem érvekkel alátámasztani. Ezzel a munkával kapcsolatban is szívesen fogadnám az elvtársak hozzáértő bírálatát.

Mindaddig csak a magam személyéről beszéltem, de nem szóltam Lukács Györgyhez való viszonyomról. A kommunizmushoz, a marxizmushoz és a párthoz engem nem utolsó sorban Lukács sze-

mélye és munkássága vezetett. Lukács György az elmúlt két évben számos politikai hibát követett el. Lukács személyéhez való ragaszkodásom, munkássága iránt érzett tiszteletem hosszú ideig megakadályozott abban, hogy ezeket a hibákat észrevegyem. Ez is számos hibám alapja volt. Mikor pl. az egyetemen a filozófiai tanácsék kísérletet tett a Lukács-vitára, én azon voltam, hogy ezt megakadályozzam, hogy a Lukács vita - melyet akkor helytelennek tartottam - ne kerüljön az egyetem falain belül. Ezzel kétségtelenül kontrakariroztam a párt szándékait és ártottam a párt politikájának. Ma már tudom, hogy ezt helytelenül tettem. Hogy ebben az önbírálatban mégsem elemeztem Lukács hibáit, hanem a magaméiról beszéltem, azért van, mert én ezeket a hibákat a maguk idejében helyeseltem, másokat is elkövettem és ezért utolsó lehetek, aki Lukácsra követ vethet miattuk. Ezért helyesebbnek tartom, ha bírálatomat magamra korlátozom, magamra, akinek érdemeihez képest hibái nagyok.

Kérem az elvtársakat arra, hogy segítsenek hibáim kijavításában. Tudom, hogy anélkül, hogy a párt aktuális ideológiai harcaiban részt vennék marxista filozofus nem lehetek. Szeretném, ha megmondanák, mivel tehetnék bizonyosságot - nap napi pártmunkámon kívül - elhatározásom őszinteségéről. /Szívesen megírnám pl. etika jegyzetem önbírálatát, ha erre szükség mutatkoznék./

Elvtársi üdvözlettel:



ORSZÁGOS LEVÉLTÁR